

Inventariserend Veldonderzoek (IVO)

Jan Houtmanstraat 11 te Ommen



Opdrachtgever

SAB Arnhem
Frombergdwarsstraat 54
6814DZ ARNHEM

Projectnummer

174196

Autorisatie

Gerapporteerd door:	paraaf	datum	status
A.A.G. Emaus			
mevr. drs. C. Helmich			
mevr. drs. C. Peen			

Gecontroleerd door:	paraaf	datum	status
drs. E.E.A. van der Kuijl			

Kenmerk

CHE/ALG/SAZ/174196

Synthegra Archeologie bv, Ambachtsweg 10, NL-7021 BT ZELHEM
Postadres: Postbus 4, NL-6997 ZG HOOG-KEPPEL
Telefoon +31 (0)314 62 77 08, Fax +31 (0)314 62 77 26, Internet: www.synthegra.com
Bankrelatie F. van Lanschot Bankiers Nijmegen, nr. 22.59.31.451, BTW nr. NL809760538B01, HR 09119698
Synthegra Archeologie bv is een werkmatschappij van de Verhoeve Groep bv
Vestigingen te Dordrecht, Hummelo, Jirnsum, Weert en Zelhem



Project : Inventariserend Veldonderzoek (IVO), Jan Houtmanstraat te Ommen
Kenmerk : CHE/ALG/SAZ/174196

Colofon

Opdrachtgever: SAB Arnhem
Project: Inventariserend Veldonderzoek
Projectnummer: 174196
Titel: Jan Houtmanstraat 11 te Ommen
Datum: November 2004
Auteurs: A.A.G. Emaus, mevr. drs. C. Helmich en mevr. drs. C. Peen
Verantwoording: drs. E.E.A. van der Kuijl
Druk: SyntheGra Archeologie bv, Zelhem
ISSN: 1574-0838

SyntheGra Archeologie bv
Postbus 4
6997 ZG Hoog-Keppel
telefoon: 0314-627708
fax: 0314-627726
www.synthegra.com

© SyntheGra Archeologie bv, 2004

De rechten van intellectuele eigendom verblijven te allen tijde bij SyntheGra Archeologie bv.

INHOUD

Colofon	2
1 Inleiding, onderzoekskader en onderzoeksdoel	4
1.1 Inleiding en onderzoekskader	4
1.2 Onderzoeksdoel	4
1.3 Bureauonderzoek	4
2 Onderzoeksmethodiek	6
2.1 Bepaling van de regionale achtergrondwaarden	6
2.2 Historisch onderzoek	6
2.3 Inventarisatie van archeologische gegevens	6
3 Landschapsgenese	7
3.1 Inleiding	7
3.2 Geologische en Geomorfologische ontwikkeling	7
3.3 Bodem	8
4 Bewoningsgeschiedenis van de onderzoekslocatie	9
4.1 Prehistorie	9
4.2 Romeinse tijd	9
4.3 De onderzoekslocatie Jan Houtmanstraat	10
4.4 De onderzoekslocatie op kaartmateriaal	11
5 Resultaten van het veldwerk	14
5.1 Toekomstig grondverzet	14
5.2 Opzet van het booronderzoek	14
5.3 Resultaten van het booronderzoek	15
6 Conclusie	16
7 Aanbeveling	16
Literatuur	17
Bijlagen:	
Bijlage 1: Boorpuntenkaart	
Bijlage 2: Boorprofielen	
Bijlage 3: Geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen	
Bijlage 4: Combinatiekaart IKAW, AMK en Archis	

Afbeelding voorblad: Ommen op kaart uit circa 1830

1 Inleiding, onderzoekskader en onderzoeksdoel

1.1 Inleiding en onderzoekskader

Op 9 november 2004 is in opdracht van SAB Arnhem door Synthegra Archeologie bv een verkennend onderzoek (IVO) uitgevoerd aan de Jan Houtmansraat te Ommen. De onderzoekslocatie heeft een oppervlakte van circa 2.000 m². De onderzoekslocatie maakt deel uit van de bebouwde kom van Ommen en is momenteel deels in gebruik als parkeerplaats en ligt voor een deel braak.

De bestemming is nieuwbouw (woonzorgcomplex Den Lagen Oordt). Voor zover bekend is op de locatie nog niet eerder een archeologisch prospectief bodemonderzoek uitgevoerd. Voor het terrein geldt volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) een nog onbekende archeologische verwachting.

De geplande vrijstelling van het bestemmingsplan en de daardoor veranderde bebouwingsmogelijkheden en het daarmee samenhangende grondverzet kan een bedreiging vormen voor de mogelijke archeologische waarden in het plangebied. Op basis van diverse rijks - en provinciale regelingen, met name het Verdrag van Malta, Nota Belvédère en de Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid dient een inventarisatie van de archeologische waarden in het gebied gemaakt te worden.

Het bevoegd gezag, de provinciaal archeoloog van Overijssel, mevr. drs. S. Wentink of mevr. drs. M. Nieuwenhuis, zal de resultaten van het onderzoek toetsen. De resultaten van het onderzoek zullen vervolgens in de planvorming betrokken dienen te worden. Het onderzoek en de adviezen hebben betrekking op de Prehistorie tot en met de Nieuwe Tijd. Het onderzoek is afgestemd op het toekomstig grondverzet en de daarmee samenhangende versterking van het landschap en het bodemarchief.

1.2 Onderzoeksdoel

Het doel van een inventariserend veldonderzoek is inzicht te verkrijgen of er op de nieuwbouwlocatie sprake is van aan- of afwezigheid van archeologische waarden. Het onderzoek wordt zodanig uitgevoerd, dat een archeologische en cultuurhistorische beoordeling kan worden gegeven ten aanzien van het bestemmingsplan en het (toekomstige) gebruik van de locatie. Het onderzoek zal worden uitgevoerd conform de strategie voor een IVO zoals omschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.¹

1.3 Bureauonderzoek

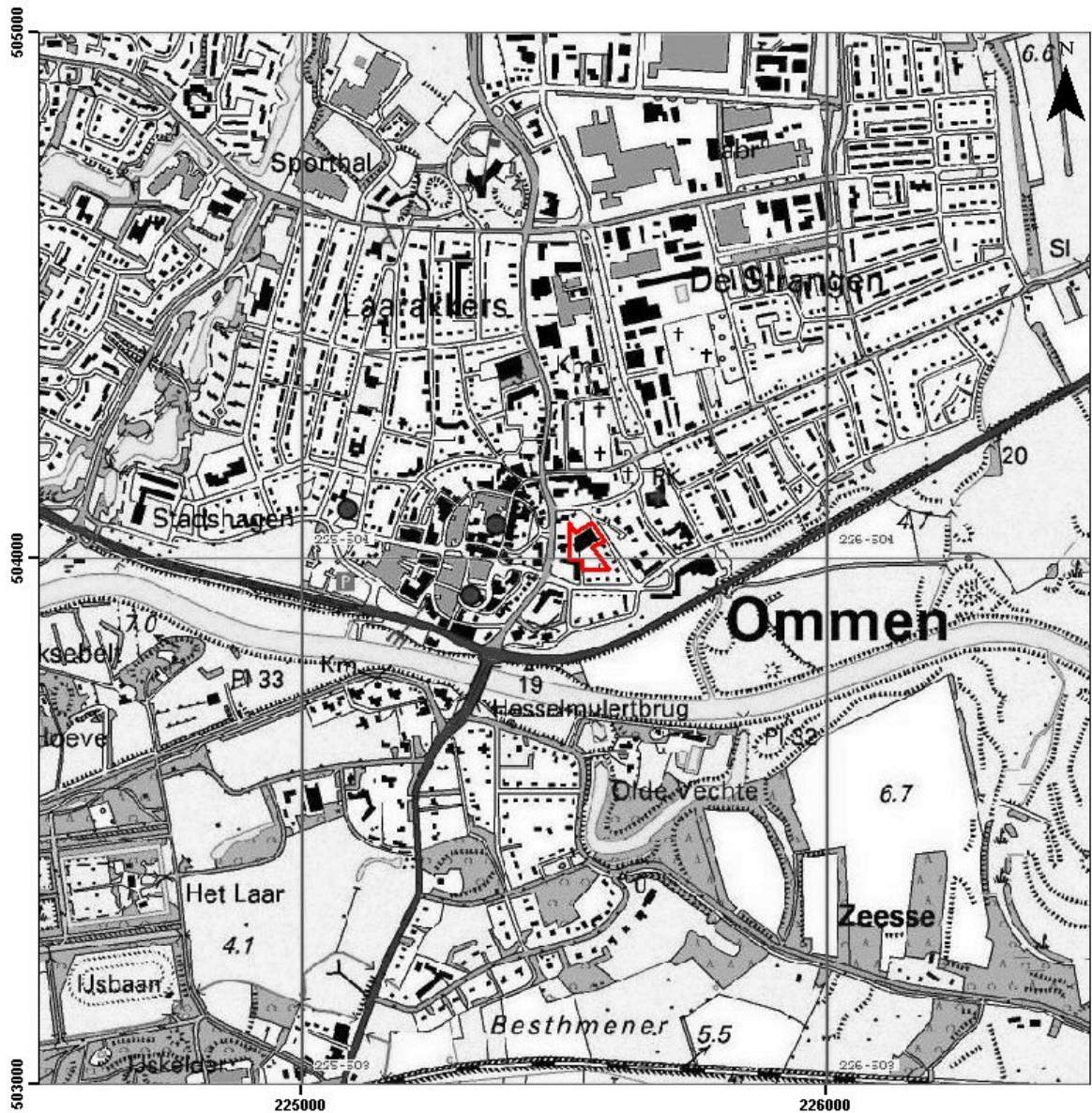
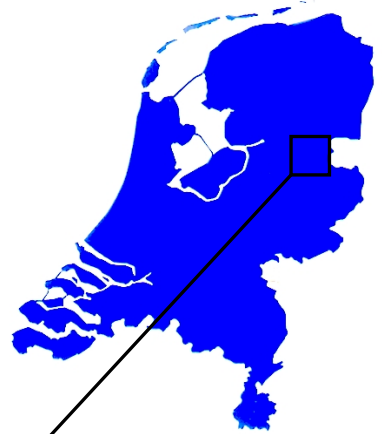
Het doel van het bureauonderzoek is inzicht te verkrijgen in de archeologische waarden en de bodemopbouw van de locatie. Het onderzoek bestaat uit een bureaustudie waarbij de voor de archeologie beschikbare bronnen bestudeerd dienen te worden. Deze bestaan o.a. uit de geologische en geomorfologische kaart van Nederland, gegevens uit ARCHIS (database voor archeologische vindplaatsen), AMK (Archeologische Monumentenkaart), IKAW (Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden), luchtfoto's en provinciale - en gemeentelijke archieven. Het onderzoek wordt zodanig uitgevoerd, dat een beeld zal kunnen worden geschetst van het historisch gebruik van de locatie en van de eventueel aanwezige archeologische resten op de onderzoekslocatie.

¹ KNA versie 2, 2001.

Project : Inventariserend Veldonderzoek (IVO), Jan Houtmanstraat te Ommen
Kenmerk : CHE/ALG/SAZ/174196

1.4 Objectgegevens

Plaats: Ommen
Gemeente: Ommen
Provincie: Overijssel
Toponiem: Jan Houtmanstraat
Projectnummer: 174196
Kaartblad: 22C
Coördinaten: 225.550, 504.050
Periode: Prehistorie tot Nieuwe Tijd
Oppervlakte: circa 2.000 m²
Grondgebruik: Parkeerplaats en deel braakliggend
Geomorfologie: Dekzandrug
Bodem: Matig fijn tot matig grof zand



Afbeelding 1: uitsnede uit de topografische kaart, de onderzoekslocatie is weergegeven in de rode veelhoek.

2 Onderzoeksmethodiek

2.1 Bepaling van de regionale achtergrondwaarden

De eerste fase van het historisch onderzoek bestaat uit het bepalen van de regionale achtergrondwaarden. Hiervoor is gebruik gemaakt van beschikbaar kaartmateriaal. Dit zijn:

- Bodemkaart van Nederland (Schaal 1:250.000)
- Bodemkaart van Nederland (Schaal 1:50.000)
- Archeologische Monumentenkaart (AMK)
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
- Archeologische vondstmeldingen uit het ARCHIS (Archeologisch Informatie Systeem)

2.2 Historisch onderzoek

Voor het historisch onderzoek zijn de volgende instanties bezocht en geraadpleegd:

- Archief en bibliotheek Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort (ROB)

2.3 Inventarisatie van archeologische gegevens

Voor de inventarisatie van archeologische gegevens is gebruik gemaakt van Archis van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Aan de hand van de geraadpleegde bronnen kan een inschatting gemaakt worden van de geologische en archeologische verwachting op de onderzoekslocatie. Voor zover bekend is op de locatie nog niet eerder een archeologisch prospectief bodemonderzoek uitgevoerd. Voor het terrein geldt volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) een nog onbekende archeologische verwachtingswaarde aangezien de locatie zich in de (niet-gekarteerde) bebouwde kom van Ommen bevindt. Ten westen van de Prinses Julianastraat, bevindt zich een terrein van archeologische waarde waar resten van de Middeleeuwse stadskern van Ommen zijn aangetroffen (monument met waarnemingsnr. 13964). In de omgeving van het plangebied zijn bovendien op diverse locaties archeologische sporen uit de Bronstijd waargenomen.

3 Landschapsgenese

3.1 Inleiding

Er is een sterke relatie tussen de ontstaansgeschiedenis van het landschap en de archeologische verwachting van een gebied. Daarom is het belangrijk om de genese van een landschap goed te bestuderen. De geologische ontwikkeling ligt ten grondslag aan de geomorfologie en bodem. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de geologische, geomorfologische en bodemkundige ontwikkelingen op de onderzoekslocatie. Voor de geologische en geomorfologische beschrijving is gebruik gemaakt van de nieuwe Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond.²

3.2 Geologische en Geomorfologische ontwikkeling

De zandpakketten, die in de ondiepe ondergrond van de onderzoekslocatie aanwezig zijn dateren uit het Pleistoceen. Het Pleistoceen (2,4 miljoen – 10.000 jaar voor Chr.) omvat een aantal warme (interglacialen) en koude perioden (glacialen of ijstijden) waarvan voor het onderzoeksgebied voornamelijk de voorlaatste en laatste ijstijd van belang zijn. Gedurende het Saalien (300.000 – 100.000 voor Chr.) de voorlaatste ijstijd, bereikte het landijs vanuit Scandinavië ons land en overdekte en stuwde een deel van de sedimenten die voordien waren afgezet. Hierdoor ontstonden zogenaamde stuwwallen aan de randen van de landijsbedekking. Hierdoor zijn onder andere de stuwwal bij de Veluwe, de Holterberg en de Tankenberg gevormd.³

Na een warme periode, het Eemien interglaciaal, werd het tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (71.000 – 11.000 voor Chr.), opnieuw zeer koud. Het landijs bereikte Nederland deze keer niet. Tijdens de interstadialen kon veenvorming plaatsvinden in de beekdalen en konden beuken en berkenbossen zich vestigen in de hoger gelegen delen van het landschap. In de beekdalen werd vooral moerasbosveen gevormd. In de stadiale perioden ontstond er een soort toendralandschap waarin de wind vrij spel had. Vanwege het koude, droge klimaat was er weinig vegetatie. Hierdoor zijn de droogliggende zanden van de stuwwallen en het noordzebekken door de overheersende westenwinden verstoven. Het zand werd in sterke mate gesorteerd. De grofste bestanddelen werden nauwelijks verplaatst terwijl de fijnste bestanddelen in het zand over een grote afstand konden worden vervoerd. Het zand werd voornamelijk in Oost-Nederland afgezet. Deze dekzanden worden gerekend tot de Formatie van Boxtel, laagpakket van Wierden. De korrelgrootte van dekzand ligt ongeveer tussen 105-210 µm. Binnen het dekzandpakket is een gelaagdheid te herkennen. Het oudste dekzand vertoont een typische gelaagdheid met afwisselend lemige en minder lemige laagjes. Het is vaak onder invloed van vorst (kryoturbaat) vervormd. Later afgezet dekzand lijkt veel op het oudere dekzand maar de pakking van de korrels is duidelijk losser. Ook komen er geen vorstwiggen in voor. Het jongere dekzand is minder lemig en minder gelaagd dan het oude dekzand. Het is echter moeilijk om de dekzandpakketten van elkaar te onderscheiden. In het dekzand zijn door de wind depressies en dekzandkopjes gevormd en plaatselijk ook langgerekte dekzandruggen.

Vanaf het begin van het Holoceen (10.000 jaar geleden) verdween door de temperatuurstijging de permafrost en konden er weer bomen en planten groeien. Omdat het vegetatiedek zich steeds meer sloot kreeg de wind minder grip op de ondergrond. Hierdoor werd de verstuiving een halt toegeroepen. Pas vanaf de Middeleeuwen, toen de eerste landbouwactiviteiten plaatsvonden, trad hier verandering in op. Door intensief gebruik (steken van plaggen en grootschalige ontbossing) raakten de arme gronden uitgeput en verdween de vegetatie, waardoor de kleinste bestanddelen in het dekzand weer konden gaan stuiven (laagpakket van Kootwijk). In het Holoceen kon op de hogere delen van het landschap met een slechte drainage veenvorming plaatsvinden.

² Mulder (et al), 2003.

³ Berendsen, 1996.

3.3 Bodem

Uit extrapolatie van de gegevens van de geomorfologische kaart (kaartblad 22, Coevorden) blijkt dat de onderzoekslocatie waarschijnlijk op een dekzandrug gesitueerd. De dekzandrug ligt ten noorden van de Vecht. Dekzandruggen zijn al vanaf het Mesolithicum geliefde plaatsen om zich te vestigen omdat ze hoger in het terrein liggen en daarom goede hydrologische eigenschappen hebben. Omdat de dekzandrug hoger ligt zal hij niet zo snel onder water komen te staan bij overstromingen van de Vecht. De overstromingsvlakte van de vecht, die dus ten zuiden van de onderzoekslocatie ligt, is vruchtbaar en geschikt voor diverse agrarische doeleinden zoals bijvoorbeeld veeteelt. In tegenstelling tot de dekzandrug zijn de Vechtdalgronden niet geschikt voor bewoning.

Het is goed mogelijk dat er op de onderzoekslocatie nog een intact bodemprofiel aanwezig is waarin eventuele archeologische sporen en structuren bewaard zijn gebleven. Deze sporen en structuren bevinden zich op de grens tussen de B-horizont (inspoelingsbodemiaag) en de C-horizont (het ongeroerde moeder materiaal bestaande uit dekzand). De grootste kans op een intact bodemprofiel is er wanneer de A-horizont (humeuze toplaag) zo dik is dat deze de onderliggende lagen als een soort deken in de loop der eeuwen heeft afgedekt. Dikke humeuze A-horizonten zijn kenmerkend voor enkeerdgronden.

Enkeerdgronden ontstaan door pluggenbemesting. Het gebruik om de grond te bemesten gaat terug tot de Middeleeuwen. De heidepluggen, het bosstrooisel en de stalmest werden vermengd en als mest op het land gebracht. Het gebied ligt op dekzand en dat is van nature arm aan organische stof. Door het opbrengen van de mest werd de bodemstructuur verbeterd en werd de bodem verrijkt met fosfaten en nitraten. Hierdoor ontstond een vruchtbare bodem waar akkerbouw mogelijk was. Door het jaar in jaar uit opbrengen van pluggenbemesting en bosstrooisel is een dikke humusrijke laag ontstaan. De dikte van de enkeerdlaag heeft ervoor gezorgd dat de sporen in de ondergrond buiten het bereik van de ploeg en ander landbouwwerktuigen zijn gebleven en daarom wordt aan enkeerdgronden veelal een hoge archeologische verwachting toegekend. Eventueel aanvullend veldwerk zal kunnen uitwijzen of er ook inderdaad een eerdgrond op de locatie aanwezig is. Er is ook een mogelijkheid dat er een Vechtdal bodem in de ondergrond aanwezig is, de geomorfologische kaart en de bodemkaart geven immers geen uitsluitel over locaties binnen de bebouwde kom. Indien er een Vechtdalbodem aanwezig dan zal er een complex geheel van zand en kleigronden in de bodem aanwezig zijn die als gemeenschappelijk kenmerk hebben dat ze een hoge grondwaterstand hebben en rijk aan ijzer zijn.

4 Bewoningsgeschiedenis van de onderzoekslocatie

4.1 Prehistorie

De natuurlijke ondergrond is lange tijd van grote invloed geweest op de plaatsen waar de mens woonde, werkte en zijn doden begroef.⁴ Bijna zonder uitzondering werden voor al deze activiteiten de hoger gelegen, droge en zandige gronden gebruikt, zoals dekzandruggen en rivierduinen. De overige gebieden werden slechts secundair gebruikt. De tot nu toe oudste bewoningsporen zijn gevonden ten noorden van Hardenberg en dateren van circa 12.000 jaar voor Chr.⁵ De mensen die hier toen leefden waren jagers/ verzamelaars die al zwerfend door het landschap trokken. In de periode 4900-2000 voor Chr. wordt de bewoning meer permanent, mede doordat de bevolking overschakelt van het jagen en verzamelen naar de landbouw. Alle nederzettingen waarvan sporen zijn terug gevonden, liggen op de dekzandruggen langs de Vecht en in het dekzandgebied. Sporen van grafvelden zijn slechts op een paar plekken als Marienberg en Hoonhorst terug gevonden.⁶ De nederzettingen geven een beeld van continue bewoning vanaf de Nieuwe Steentijd tot in de Vroege Middeleeuwen.⁷ De oudste archeologische vondsten die in de directe omgeving van de onderzoekslocatie de Jan Houtmanstraat 11 te Ommen zijn gedaan, dateren uit de Bronstijd en IJzertijd (2000- 800 voor Chr. en 800- 500 voor Chr.). Het betreft twee Archismeldingen (77969 en 74312) de aangetroffen archeologische indicatoren bestaan uit handgevormd aardewerk, crematieresten en mogelijk een deel van een urnenveld.⁸

4.2 Romeinse tijd

Aan de overzijde van de Vecht ten zuiden van de onderzoekslocatie bevindt zich een terrein van hoge archeologische waarde (Archis 2497). Het betreft hier een deel van een es met daaronder de resten van een inheems Romeinse nederzetting.⁹ Vanaf de Late Middeleeuwen zijn, als gevolg van een verbeterde waterhuishouding, de lager gelegen delen van het land ontgonnen. De bewoning verspreidde zich over een groter gebied op de lagere delen van de dekzandruggen en ook de kleinere en meer geïsoleerde dekzandruggen en koppen.¹⁰ De plekken van de voormalige (prehistorische) bewoning raken vanaf de Middeleeuwen in gebruik als landbouwgrond, waardoor de zogenaamde essen ontstaan met een dik esdek. Dit esdek dekt over het algemeen de oudere sporen goed af en heeft dus een goed conserverende eigenschap.¹¹

⁴ Heilhof (et al) 2003,59.

⁵ Heilhof (et al) 2003,59.

⁶ Heilhof (et al) 2003,59.

⁷ Heilhof (et al) 2003,59.

⁸ Informatie afkomstig Archis

⁹ Informatie afkomstig Archis

¹⁰ Heilhof (et al) 2003,59.

¹¹ Heilhof (et al) 2003,59.

4.3 De onderzoekslocatie Jan Houtmanstraat

De eerste schriftelijke vermelding van Ommen (*Umme*) komen we tegen in het jaar 1133, de kerk van Ommen wordt genoemd in het jaar 1238.¹² Naar men aanneemt was Ommen in oorsprong een bescheiden agrarische nederzetting. Ommen gelegen bij een doorwaadbare plek aan de Vecht ongeveer halverwege Zwolle en Hardenberg was het vierde bisschoppelijke steunpunt in de Drents- Overstichtse grenszone.¹³ Het is aannemelijk dat het strategisch hoger aan de Vecht gelegen Ommen gebouwd is als verdediging van een met de Vecht kruisende weg. (voorde of bruggehoofdstad).¹⁴ Bisschop Otto III van Holland verleende in 1248 bepaalde voorrechten aan Ommen.¹⁵ De stadsbrief van 1248 zorgde ervoor dat de toenmalige en toekomstige bewoners van Ommen dezelfde vrijheid kregen als die welke de inwoners van Deventer, Zwolle en Kampen hadden. Dat Ommen strategisch van belang was blijkt wel uit het feit dat de bisschop, die overigens een hof en grond bezat in Ommen, in de strijd tegen de heren van Coevorden er in de 13^e eeuw zijn leger verzamelde.¹⁶

In 1330 is de stad verwoest en bleef, waarschijnlijk als gevolg van geldgebrek, jarenlang zonder vestingwerken. Aan het einde van de 14e eeuw liet bisschop Floris van Wevelinkhoven de stad, als dank voor de hulp bij de verwoesting van kasteel Eerde, weer van muren en poorten voorzien.¹⁷ De oorspronkelijke nederzettingsplattegrond van Ommen is ook tegenwoordig nog te herkennen. De rastervormige plattegrond is uniek voor de streek, waar over het algemeen in de nederzettingsplattegronden weinig regelmaat en rechtlijnigheid valt te ontdekken.¹⁸ Door een gebrek aan schriftelijke en archeologische bronnen is nog niet vast komen te staan uit welke tijd de oorspronkelijke Ommense plattegrond stamt. Mogelijk werd deze ten tijde van de stadswording in de 13^e eeuw aangelegd. De stad werd omgeven door een ringvormige omwalling en omgrachting waarvan de precieze datering tot op heden nog onbekend is. In 1624 is Ommen, op 13 huizen na, geheel afgebrand.¹⁹ Ommen raakte tot in de 19^e eeuw niet bebouwd buiten de omwalling en de rasterplattegrond werd nooit uitgebreid. Op een luchtfoto uit circa 1920 (*zie afbeelding 5*) is duidelijk te zien dat de onderzoekslocatie gelegen net buiten de oorspronkelijke ringvormige omwalling en omgrachting nog onbebouwd is.

Ook economisch maakte Ommen nimmer een grote bloei door. Mogelijk door de motivering van de bisschoppelijke stedenpolitiek, waarbij Ommen niet zozeer economisch dan wel strategisch van groot belang was.²⁰ Ook kan het zo zijn geweest dat de bisschoppelijke stedenpolitiek niet allen tegen de Drenten was gericht maar ook diende om de macht van lokale heren in te tomen. De verwoesting door de bisschop in 1248 van het kasteel Laar bij de monding van de Regge in de Vecht diende ongetwijfeld om een lokale heer te verdrijven.²¹ De straatweg Zwolle-Hardenberg is van belang geweest voor de ontsluiting van Ommen. De straatweg werd in de eerste helft van de 19^e eeuw aangelegd en stak bij Ommen de Vecht over om dwars door het toenmalige woeste gebied (*zie afbeelding 2*) naar Hardenberg te lopen.²² Door het voormalige hoogveenmoeras liep tussen Ommen en Zuidwolde de zogenaamde Ommersche dijk, één van de weinige wegen door dit ontoegankelijke gebied. Om deze strategische doorgang te kunnen beheersen werd in de 17^e eeuw de Ommerschans aangelegd.²³

¹² Rutte 2002, 106.

¹³ Rutte 2002, 106.

¹⁴ Steegh 1976, 46.

¹⁵ Rutte 2002, 106.

¹⁶ Rutte 2002, 106.

¹⁷ Bron: provincie Overijssel

¹⁸ Rutte 2002, 106.

¹⁹ Bron: provincie Overijssel

²⁰ Rutte 2002, 107.

²¹ Rutte 2002, 107.

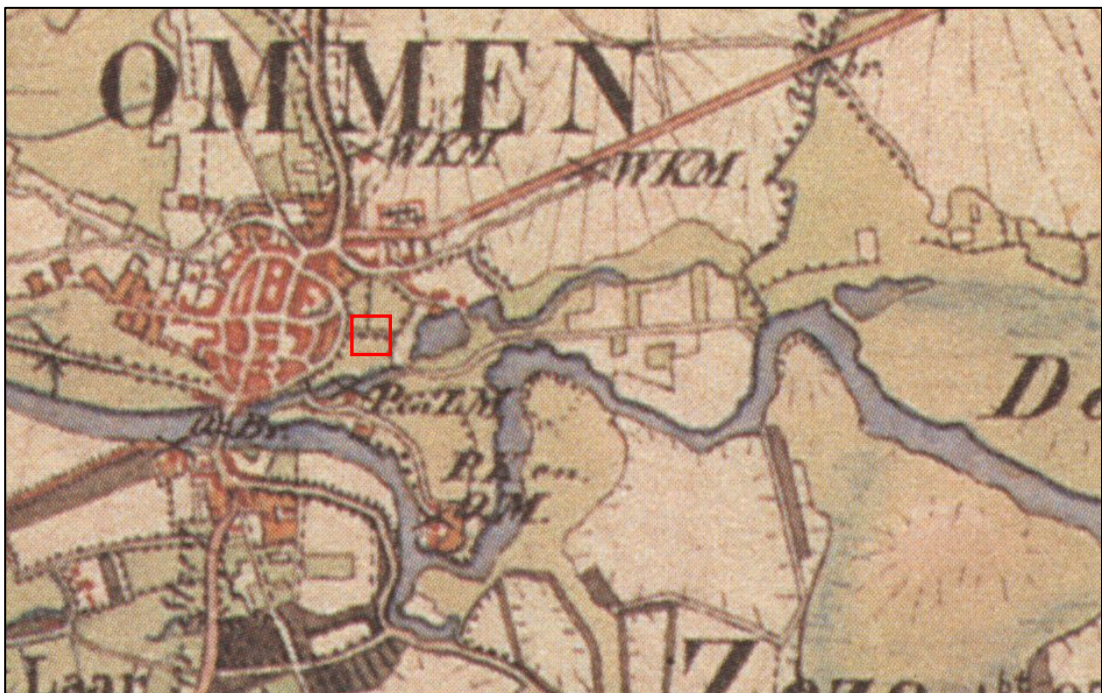
²² Heilhof (et al) 2003,74.

²³ Heilhof (et al) 2003,74.

4.4 De onderzoekslocatie op kaartmateriaal



Afbeelding 2: Ommen circa 1773 op kaart uit de Hottinger atlas.²⁴ Duidelijk is het woeste land herkenbaar welke Ommen omringt.



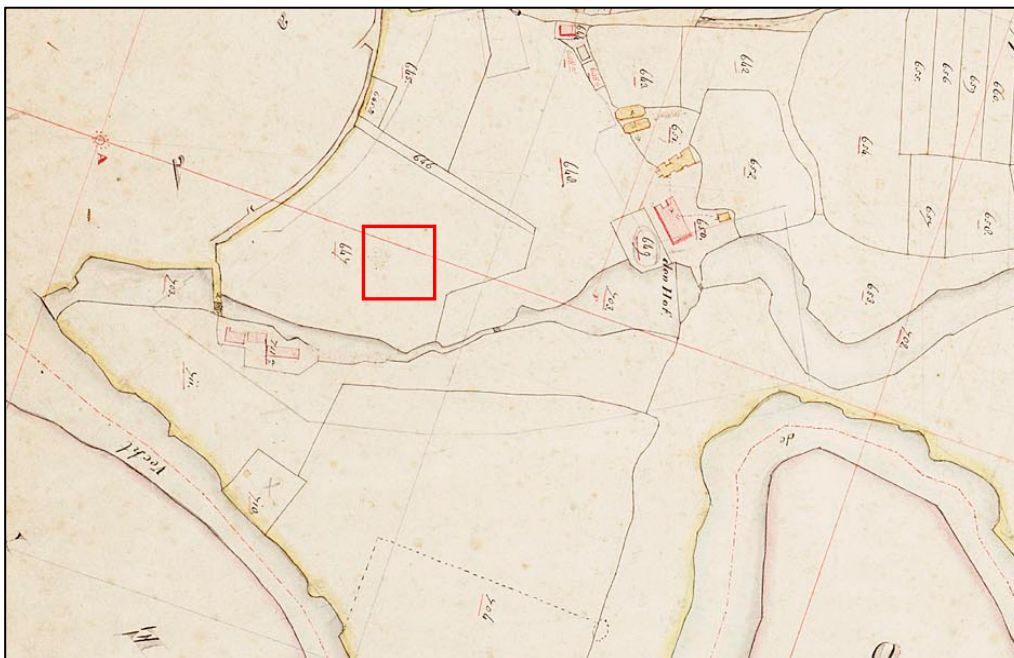
Afbeelding 3: de onderzoekslocatie op een historische kaart uit circa 1830.²⁵ Van bebouwing op de onderzoekslocatie is (nog) geen sprake.

²⁴ Bron: de Hottinger atlas van noord en oost Nederland.

²⁵ Bron: grote historische atlas van Oost Nederland.

Project : Inventariserend Veldonderzoek (IVO), Jan Houtmanstraat te Ommen
Kenmerk : CHE/ALG/SAZ/174196

Project : Inventariserend Veldonderzoek (IVO), Jan Houtmanstraat te Ommen
Kenmerk : CHE/ALG/SAZ/174196



Afbeelding 4: de onderzoekslocatie op een kadastrale kaart uit 1822, sectie A-B. De oorspronkelijk aanwijzende tafel (OAT) van de kadastrale kaart is helaas niet beschikbaar zodat over de eigenaar en het grondgebruik geen sluitende uitspraken gedaan kunnen worden. Het is aannemelijk dat de onderzoekslocatie tot het huidige Ommen behoorde en een agrarische functie had.²⁶



Afbeelding 5: luchtfoto van Ommen in circa 1926. De onderzoekslocatie is globaal weergegeven in het rode kader, duidelijk is te zien dat de onderzoekslocatie gelegen net buiten de oorspronkelijke ringvormige omwalling en omgrachting nog onbebouwd is.

²⁶ Bron: de woonomgeving.nl

5 Resultaten van het veldwerk

5.1 Toekomstig grondverzet

De locatie zal gebruikt gaan worden ten behoeve van nieuwbouw. De bestemmingswijziging heeft tot gevolg dat de grond geroerd wordt op plaatsen waar dit nog niet eerder gebeurd is. Op dit moment is de locatie (2000 m²) gedeeltelijk in gebruik als parkeerterrein en gedeeltelijk braakliggend (zie onderstaande foto's). Vroeger is de locatie in gebruik geweest als zwembad. Omdat het zwembad in de bodem verzonken lag is de bodem op die locatie zodanig verstoord dat de natuurlijke bodemopbouw verdwenen is. Daarom is dat deel niet meegenomen in het veldonderzoek.



Afbeelding 6: een tweetal overzichtsfoto's van de onderzoekslocatie.

5.2 Opzet van het booronderzoek

Het inventariserend bodemonderzoek is uitgevoerd op 9 november. Er zijn, conform de richtlijnen in totaal 7 boringen met een megaboer gezet. Dit is het minimum aantal boringen dat noodzakelijk is voor een betrouwbare steekproef. Om de kans op het aantreffen van vondsten te vergroten zijn alle bodemlagen gezeefd op een zeef met een maaswijdte van 4 mm. De boorbeschrijvingen zijn geclassificeerd volgens het systeem van classificatie van de Werkgroep Geo-Archeologie.²⁷

²⁷ Werkgroep Geo-archeologie, 2000.

Project : Inventariserend Veldonderzoek (IVO), Jan Houtmanstraat te Ommen
Kenmerk : CHE/ALG/SAZ/174196

5.3 Resultaten van het booronderzoek

In bijlage 1 is de ligging van de boorpunten weergegeven en in bijlage 2 de bodemprofielen. De bodem is tot op enige decimeters verstoord. Boring 7 is volledig verstoord. Dit betekent dat de bodem nog recentelijk (waarschijnlijk bij de sloop van het zwembad) is geroerd. De overige boringen hebben nog wel een deels intact bodemprofiel. De korrelgrootte is te grof om als dekzand geclassificeerd te worden. De aanname dat de onderzoekslocatie op een dekzandrug ligt klopt dus niet. De aanwezigheid van resten hout in boring 1 op een diepte van tussen de 80 en 110 cm en een organisch laagje in boring 6 tussen de 80 en 120 cm bewijst dat de onderzoekslocatie in het stroomdal van de (oer)Vecht ligt. In het Oerdal van de Vecht heeft in het Holoceen veenvoming kunnen optreden. De houtresten in boring 1 en het organische laagje in boring 6 zijn restanten van dit inmiddels grotendeels geërodeerde veenpakket.

In boring 3 en in boring 4 is op een diepte van respectievelijk 50 en 80 cm een enkele cm dikke oerbank aangetroffen. De oerlaag is compacter en harder dan de overige lagen en zeer rijk aan ijzer. De aanwezigheid van een oerbank op deze relatief geringe diepte laat zien dat de grondwaterstand vroeger hoger heeft gelegen. De omstandigheden ter plaatse van de onderzoekslocatie zijn vroeger dus veel natter geweest dan tegenwoordig. Daarom is de onderzoekslocatie geen geschikte plek geweest voor (pre)historische bewoningsactiviteiten. Er zijn in de boringen geen archeologische indicatoren zoals bot, vuursteen, metaal of aardewerk aangetroffen waardoor het niet mogelijk is om de afzonderlijke lagen te dateren.

6 Conclusie

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is inzicht te verkrijgen of er op onderzoekslocatie archeologische waarden aanwezig zijn en zo mogelijk van welke aard. De volgende onderzoeksvragen konden worden beantwoord:

- Zijn er archeologische waarden aanwezig?

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen, met beantwoording van deze onderzoeksvraag zijn tevens de resterende onderzoeksvragen beantwoord.

7 Aanbeveling

Op basis van het door Synthegra Archeologie bv uitgevoerde onderzoek zijn er geen aantoonbare bezwaren tegen het voornemen op het onderzochte deel van de onderzoekslocatie nieuwbouw te realiseren. Mochten er tijdens de geplande werkzaamheden aanwijzingen worden aangetroffen die duiden op (pre) historische bewoningsactiviteiten dan geldt conform de Monumentenwet uit 1988 een meldingsplicht bij het bevoegd gezag, de provinciaal archeoloog van de provincie Overijssel.

Project : Inventariserend Veldonderzoek (IVO), Jan Houtmanstraat te Ommen
Kenmerk : CHE/ALG/SAZ/174196

Literatuur

Geudeke, P.W., (et al) 1990: *Grote historische atlas van Nederland, 3 Oost-Nederland 1830-1855*, Groningen.

Heilhof R., (et al) 2003: *Cultuurhistorische kenschetsen*, Zwolle.

Mulder, E.F.J. (et al)., 2003: *De Ondergrond van Nederland*, Groningen.

Rutte, R., 2002: *Stedenpolitiek en stadsplanning in de Lage Landen (12^{de} – 13^{de} eeuw)*, Zutphen.

Steegh,A., 1976: *Kleine monumenten atlas van Nederland, 666 nederzettingen in kaart*, Zutphen.

Versfelt, H.J., 2003: *De Hottinger atlas van noord en oost Nederland*, Groningen.

Werkgroep Geo-archeologie., 2000: *Randvoorwaarden voor een beschrijvingssysteem voor aardwetenschappelijke informatie ten behoeve van archeologisch onderzoek*, Utrecht.